

Szirtes Gábor

„Érzem, tapintom benned a talentumot...”

A fiatalok felfedezője és pártfogója: Lovász Pál

A Janus Pannonius Társaság egykori alapítójának és főtítkárának, Weöres Sándor pályakezdése önzetlen segítőjének, három önálló verseskötet szerzőjének a nevét alig őrizte meg az irodalmi emlékezet. 1975-ben bekövetkezett halála után feledésbe merült a neve és munkássága egyaránt. 2006-ban, amikor a családi hagyatékából előkerült a *Mecseki rapszódia*⁷⁶ című, az 1956-os forradalom helyi és országos eseményeinek, anonim és nevesített mártírjainak emléket állító 46 versből álló ciklusa, ismét kezdett ráirányulni a figyelem. Azóta emléktábla őrzi nevét a pécsi ház falán (Pécs, Búza tér 8.), ahol élt és alkotott, és megkezdődött gazdag családi és közgyűjteményi hagyatékának feldolgozása is. A pályaképét bemutató monográfia egyik „epizódjával”, a fiatal írókkal, költőkkel való segítő kapcsolatával foglalkozunk a továbbiakban.

Az 1960-as évek első felében – bár lassan oldódik körülötte az 1945-től, majd még erőteljesebben 1948-1949-től személyét kísérő előítéletes légkör – keveset publikál, kevés szereplési lehetőséghez jut, egészségi állapota megromlik, depressziós tünetei vannak, mint az 1920-as évek elején, a Bácskából történt kényszerű áttelepülése idején. „Valamiféle tériszony nyavalyába” esik, „szédülés, sőt ájulási roham kap el, ha szélesebb utcán, különösen téren kell átmennem” – írja barátjának 1960-ban.⁷⁷ Sokatmondó tény, hogy miközben ő maga is megerősítésre, lelki támaszra szorulna – amit részben meg is kap például a Temesváron élő barátjától Endre Károly költőtől kapott levelekben –, tudásával, tapasztalataival, ismereteivel önzetlenül segíti a hozzá fordulókat. Egykori kapcsolatait igyekszik felhasználni a Jelenkor folyóirat érdekében is: megkeresi – a közben neves íróvá, költővé vált – régi ismerőseit, barátait, hogy kéziratokat szerezzen a fiatal, ambiciózus új főszerkesztő, Tüskés Tibor számára.

A folyóiratnál az új főszerkesztő kiváló erőkből álló lektorátust működtet, tagjai között van például Fábíán István⁷⁸ és Lovász Pál is. Lovász elsősorban fiatal írók, költők munkáinak, többnyire a laphoz beküldött kézíratainak véleményezésével, elbírálásával foglalkozik. A fiatalok írásaival szívesen ismerkedik meg, a fennmaradt lektori jelentései szerint örömet és vigasztalást jelent számára ez a munka. A tehetségeket keresi-kutatja, csodálja bennük „az újulás és újítás buzgó forrását”, tiszteli kísérletező kedvüket, útkereső bátorságukat. „A kezdők kéziratát csak elfogódottan tudom kézbe venni, s a szerzők iránti akaratlan részrehajlással mélyen merülök el ezekben az írásokban, hogy a tehetség csíráit lehetőleg felfedezzem. Egy-egy fölsejlt új hang, új szépségű írás a szellem halhatatlansága, a lelki lét időtlensége felől ad megnyugvást” – olvasható a *Verseimről* címmel készült feljegyzésében.⁷⁹

Hatalmas levelezést folytat ezekben az években, többen fordulnak hozzá különböző szakmai kérdésekkel, sokan ad tanácsokat, keres elő régi, főként a Janus Pannonius Társaság működésével kapcsolatos forrásokat, dokumentumokat. A hagyatékában fellelt számos levél arról tanúskodik, hogy bölcs tanácsaival sokakat pártfogol a szakmai indulásban. Kettővel ismerkedjünk meg kicsit közelebbről, mert a velük kialakult kapcsolat tartalma, jellege, mélysége és hangneme egyszerre jelzi egyrészt Lovász felkészültségét, emberismeretét, segítőkézségét, empátikus képességét, humánusát, másrészt a két pályakezdő fiatal érett gondolkodásmódját, erőteljes belső motivációját, munkásságuknak már csírájában megbúvó, később kiteljesedő jellemző vonásait.

Lovász az általa követendőnek tartott kritikus magatartásra, szerepfelfogásra vonatkozó tanácsokkal látja el például – az akkor még verseket is író, pályakezdő, később ismertté vált szerkesztőt, kritikust, irodalmárt – Alföldy Jenőt. 1963-ban kezdődő kapcsolatuk egybeesik a fiatalember pályakezdésével, első novelláinak és verseinek megszületésével, formálódóban lévő, bizonytalanságokkal teli szerepfelfogásával, küszködésével, hogy a példának tekintett Vörösmarty, Tóth Árpád és Ady hatását meg nem tagadva önálló hangjára találjon. Az ifjú irodalmár megosztja Mesterével töprengéseit például arról, vajon hogyan lehetséges „utánzás nélkül követni klasszikusaink formai módszereit, és ezzel egyidejűleg megütni a modern ember hangját”, továbbá mindeközben „emberinek maradni”.⁸⁰ Lovász kritikus véleményével segíti Alföldy Jenő költői arcának, saját stílusának kialakulását, rendszeresen konkrét értékeléseket is ad a folyóirathoz beküldött verseiről, a legjobbakat közvetíti a főszerkesztő, Tüskés Tibor, a versrovatot gondozó Csorba Győző, majd

76 Lovász Pál: *Mecseki rapszódia, Pécs 1956 őszutó – Pro Pannonia Kiadó, 2006*

77 Lovász Pál 1960. április 3-i levele Császár Gézáknak (másolat) – a Lovász család tulajdona

78 A tudós tanár posztumusz kötete, amely irodalmunk kezdetével, Berzsenyivel, az adomával, Vas Ge-reben, Jókai és Mikszáth munkásságával foglalkozik, nyújt válogatást gazdag irodalmi munkásságából. Fábíán István: *Ízlés és irodalom, Pro Pannonia Kiadó, 2004.*

79 Lovász Pál: *Verseimről (kézirat) – a Lovász család tulajdona*

80 Alföldy Jenő 1963. szeptember 18-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

1965-től az új főszerkesztő, Szederkényi Ervin és a Jelenkor versrovatát akkor vezető Pákolitz István felé.

Lovász szigorú ítész: a mércét el nem érő alkotásokat (verset és prózát egyaránt) nem nyújtja be a Jelenkor szerkesztőségébe, ahol „nagyon megnézik az írásokat, kívülről-belülről, a mondanivaló lényegét, célzatát is”.⁸¹ A fiatalember bizalma töretlen a továbbiakban is Lovász iránt, reális önértékeléséhez, önfejlődésének valós megítéléséhez tőle kér segítséget.⁸² Az ekkor már az unokája, Gyurika bővületében élő, gyakran betegeskedő Lovász félretéve személyes elfoglaltságát és gondjait, alapos és konkrét értékelést, valamint alkotótársi biztatást ad az ifjú számára, egyik versével kapcsolatban pedig, az önálló útválasztásra adva bátorítást – többek között – megállapítja: „Erőt mutató kompozíció. Jó szándékú, becsületes filozófia van benne... Epikus bőséggel, de fegyelmezetten fogalmazol... E nagy vers építményében Juhász Ferencre kellett gondolnom. Nem utánérzésről van itt szó, hanem a szerkesztésben, előadásmódban rejtőzik valami, ami Juhászt idézi. Te, örülök neki, fegyelmezettebb vagy. Juhász az asszociációk mindent elárasztó folyamának nem tud gátat vetni... Tanulmányozd őt, tanulj is tőle, de önmagad biztos talajáról nézd a valóban káprázatos produkcióit”.⁸³

Hasonlóan mélyreható, őszinte kritikájával későbbi is segíti a pályakezdő alkotót. 1965-ben például megírja neki: „megmondom, hogy egyik-másik versedben itt-ott egyenetlenséget, keresettséget, hangulati és logikai indokolatlanságot látok, s az asszociációs kihagyások miatt mintha néhol a jó alapgondolat nem találna rá a kellő formára. De ezt nem csak Nálad, hanem az új hangon beszélő valamennyi fiatalnál így látom” – állapítja meg levelében.⁸⁴ Lovász érzékeli: általa segített, pártfogolt huszoneves fiatal barátja türelmetlenül keresi a maga tiszta hangját, hozzá mer nyúlni a társadalmi problémákhoz, érzékenyen reagál a szociális jelenségekre, méltó a folyóiratokban (a Kortársban, a Jelenkorban) való megjelenésre, ami 1965-ben végre valóra is válik. A kortárs líra kiválóságairól (Nemes Nagy Ágnesről, Weöres Sándorról) folytatott eszmecserejük is segíti Alföldyt abban, hogy versei „egyéni lírává váljanak, melyben valódi művészeté ötvöződik minden elem”.⁸⁵

Lovász közvetítésével kerül kapcsolatba Alföldy Jenő Szederkényi Ervinnel, a Jelenkor főszerkesztőjével és az igazi Mesterrel, Weöressel is.⁸⁶ Az első találkozás előtt Lovász gyakorlati tanácsokkal látja el a fiatalembert, és kifejezésre juttatja, hogy nagyon szeretné, ha intenzív kapcsolatba kerülne Weöressel, mert ő mindenkinél értékesebb tanácsokat adhat számára, „szereti és tiszteli a fiatalokat, és szíve, lelke szerint őszinte hozzájuk”.⁸⁷ „Meglépett Weöres Sándor közvetlensége, mindenféle arisztokratikus tartástól való teljes mentessége... Titkokat fogok megtudni, vagy ellesni tőle, olyan titkokat, amiknek ma ő a legnagyobb birtokosa ebben az országban” – írja az ifjú költő – az első találkozás élményének hatása alatt – a reménybeli későbbi találkozásaira is utalva.⁸⁸ Beigazolódnak tehát Lovász szavai. Imponáló számára Weöres közvetlensége, segítőkészsége, széleskörű filozófiai tájékozottsága és alapos fölkészültsége. A Jelenkor szerkesztőségében Weöresről folytatott vitához elküldi följegyzéseit Szederkényi Ervin számára, bennük az akkor meglehetősen vitatott költő mellé áll, akiről tanulmányt is szeretne írni, hogy közelebb vigye ezt a nagy művészt az emberekhez.⁸⁹ Ő maga mindenekelőtt nem is költő akar lenni – fejt ki levelében, hanem ember, és ezt a folyamatot segíti számára a költészet, ebben segítik azok is, akik előtte járnak, akiktől tanul: Lovász Pál, Benjámin László, Weöres Sándor – írja 1966-ban.⁹⁰

Lovász nagyra értékeli pártfogoltja gondolkodásmódját, lelkesülten válaszol neki: „Szeretnék megölelni azért, hogy a költői sikereknél is többre becsülöd az emberség kialakítását. Bár minél többen lennének ilyenek a Te nemzedékedből, akkor talán megmenekülne a világ. Mert bizony sötét a horizont, nagy a gyűlölet. Poézised továbbra is, mindvégig az intellektussal megvilágított humánumon nyugodjék!” – tanácsolja a fiatal költőnek.⁹¹ És miközben Alföldy arról panaszkodik Mesterének, hogy csak nem akar kialakulni benne „egy nagyjából végleges hang”⁹², Lovász – a fiatal költő útkeresését segítő – arról ír, hogy új verseiben személyiségének értékes vonásait fedezi fel, hogy érződik a feleslegestől való megszabadulás igénye, hogy megmutatkozik bennük a lényegre találás, hogy változatos formájuk fokozódó szépülést, jó szerkesztést mutat. „Öröm nekem – mondja –, hogy egyre tisztábban, tömörebben

81 Lovász Pál 1963. szeptember 14-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

82 Alföldy Jenő 1964 elején írt (datálatlan) levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

83 Lovász Pál 1964. február 29-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

84 Lovász Pál 1965. február 27-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

85 Lovász Pál 1965. december 23-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

86 Lovász Pál 1965. október 26-i levele Weöres Sándornak (másolat) – a Lovász család tulajdona

87 Lovász Pál 1965. október 23-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

88 Alföldy Jenő 1965. november 21-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

89 Alföldy Jenő 1965. december 12-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

90 Alföldy Jenő 1966. február 16-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

91 Lovász Pál 1966. április 20-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

92 Alföldy Jenő 1966. április 29-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

beszélés”.⁹³ Lovász a továbbiakban is eredményes kísérletezésre biztatja, önmagával szembeni igényességre neveli, és arra, hogy bár legyen magával továbbra is elégedetlen, de a kételkedést, a kedvetlenséget ne engedje belopózni a szívébe. „Te a céloddhoz el fogsz érni: az irodalom eszközével használsz majd embertársaidnak” – jósolja meg Alföldy Jenő később valóban magasra ívelő irodalmi (mindenekelőtt kritikus, irodalomtörténeti) pályáját.⁹⁴

Kapcsolatuk négy éve alatt a kezdő költőből érett lírikus lett. „Örülök, hogy már egészen egyéni a hangja, félre- ismerhetetlenek a sajátosságai. A képei színesek, változatosak, szuggesztívek. S nagy érdeme Jenőkének – írja Lovász a költő édesapjának –, hogy gyötrődésekkel megváltott hit, erkölcsi törekvés, s a magasabbra emelkedés vágya fénylik verseiből”.⁹⁵ A fiatalember kritikus pályáját is figyelemmel kísérte, tanácsokkal látta el, aki figyelmeztetését megfogadta és magáévá tette: a kritikus legyen alázatosabb a „bírálat” céljából kezébe kerülő művel kapcsolatban. Alázat és szeretet (is) kell tehát a jó kritikához. Alföldy megírja neki, elfogadja észrevételeit: arra törekszik, hogy továbbgondolja, amit művében az író gondolt, hiszen a kritikus valóban csak így válhat társszerzővé, és így kelthet érdeklődést a művészet iránt.⁹⁶

Lovász Pál segítette mindazokat a fiatalokat, akikben tehetséget látott. Közéjük tartozott a Nagykanizsáról a Pécsi Tanárképző Főiskolára került Pék Pál is, akinek első próbálkozásaival, mint a Jelenkor szerkesztőségében működő lektorátus tagja ismerkedett meg Lovász 1960-ban, aki a hibás ritmus és rímek, a kezdetleges költői technikával megírt sorok mögött már ekkor felfedezi a lírai alkatot, a költői hajlamot, a rokonszenves szerénységet, a költő verseinek szomorúságot, levertséget, csüggedést kifejező alaphangját.⁹⁷ 1961 júniusában még mindig nem javasolja Pék verseinek közlését, de újabb értékeket fedez fel bennük: mélyen érez, színesen lát az ifjú költő, formai megoldásai már sikerültebbek, fegyelme, öntudata erősödött.⁹⁸ Majd néhány hónappal később *Az asszonyok* című versét közlésre ajánlja.⁹⁹ A mindössze 22 esztendőes fiatalember 1961-ben keresi fel először Lovászt személyes levelével, ahogyan írja, kissé félve, mert „Önnek szigorú híre van errefelé; de igényességéről és segítő szándékáról is sokat hallottam.”¹⁰⁰ És miután Lovász nem csak a bíráló szerepében lépett fel, hanem a segítő szándékot is felfedezhette benne az ifjú költő, rövidesen személyes kapcsolat, és mély, őszinte viszony alakul ki közöttük. Pék bevallja, hogy próbálkozásait nem mutatja meg szinte senkinek, de Lovásznak bátran, teljes bizalommal kitárulkozik. Maga sem tudja, hogy miért.¹⁰¹ Lovász pedig nála is felfedezheti a tudatosságot, a célratörő költői programot, hiszen a klasszikus értelemben vett forma hiányosságaival kapcsolatban kapott kritikára a fiatalember egyértelműen válaszol: ez tudatos törekvés nála, tömör, sallangmentes verseket szeretne írni. További verseket is küld Lovásznak, lektorálásukat kéri, mert szeretne még biztosabb útmutatást kapni, hogy bátran elindulhasson a választott útján. Versei „érzelmi meredtségét”, amit Lovász felrótt neki megmagyarázza: nem a versek meredtek, hanem maguk a versebe öntött érzések merevek nála, amihez az életét kellene ismerni.¹⁰²

Kapcsolatuk tartós és mély, ám Lovász mindezek ellenére igen szigorú, egyidejűleg bölcs kritikusa pártfogoltjának: versei megjelenésére nem tesz javaslatot a Jelenkornál, mert meggyőződése, hogy hamarosan ezeknél sikerültebbekkel is tud majd jelentkezni, és ez előnyösebb lesz a fiatalember jövője szempontjából.¹⁰³ Pék részben megértéssel fogadja ezt, részben félelemmel tölti el: „Nem tudom eléggé megköszönni ennek a mércének a felállítását, annál is inkább, mert játszom a gondolattal, hogy talán többet lát kísérleteimben, mint amennyi figyelmet azok valóban megérdemelnek. Ugyanakkor azonban ez az igény béklyóz, néha valósággal megfullaszt, annyira kívánom valamelyik versemet nyomtatásban látni” – vallja be.¹⁰⁴ Úgy érzi, hogy – a megjelenés hiányában – nincs mondanivalója, nyilvánosság nélkül értelmetlen a versírás. Félelmei ekkor olyan nagyok, olyan mélyek, hogy attól tart: kiég belőle a líra. Lovász „tartja benne a lelket”, biztatja: húzza le magáról a depressziós terhet, még csaknem gyermekkorban van, szép életművét csak most kezdi el, és ehhez megvannak a jó képességei. „Érzem, tapintom benned a talentumot. Keresd hát tovább – persze hogy

93 Lovász Pál 1966. június 6-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

94 Lovász Pál 1966. december 12-i levele Alföldy Jenőnek (másolat) – a Lovász család tulajdona

95 Lovász Pál 1967. május 31-i levele dr. Alföldy Jenő egyetemi tanárnak (másolat) – a Lovász család tulajdona

96 Alföldy Jenő datálatlan levele Lovász Pálnak (a postabélyegzőn olvasható dátum: 1969. október 9.) – BMMI TO Lovász hagyaték

97 Lovász Pál lektori jelentései Pék Pál verseiről (1960. április 12., 1961. március) – a Lovász család tulajdona

98 Lovász Pál 1961. június 14-i lektori jelentése Pék Pál verseiről – a Lovász család tulajdona

99 Lovász Pál 1961. augusztus 30-i lektori jelentése Pék Pál verseiről – a Lovász család tulajdona

100 Pék Pál 1961. április 12-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

101 Pék Pál 1961. június 2-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

102 Pék Pál 1961. július végi (datálatlan) levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

103 Lovász Pál 1962. július 8-i levele Pék Pálnak (másolat) – a Lovász család tulajdona

104 Pék Pál 1962. február vagy április 21-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

küzdelmek árán – a hangodat! Tetszik nekem az az igény, ahogyan minden versnek nekifogsz. De talán túl sok elméletet viszel beléjük; mintha intellektuálisan túlkomponálnád őket – figyelmezteti tanítványát. Olvasásukkor az az érzésem, hogy a gondolatiság és az intuíció birkózik bennük, egymást váltogatják, de egymásba is bonyolódnak”.¹⁰⁵

Lovász jól érzékeli a fiatal költő őszinte és keserves küzdelmét ifjonti múltjával (a levelekben meg nem nevezett 1956-os forradalomban szerzett élményeivel, elvetélt reményeivel) és remélt, ám egyelőre megvalósíthatatlannak látszó jövőjével. Ahogyan Pék megvallja neki, szeretne kibontakozni a múlt szorításából, szeretne feledni és segíteni: „Rájöttem arra, hogy más barátaim elképzelései, életigenlése szebb és erősebb mindenfajta nosztalgias feloldódásnál. Most már akarok nevetni, akarok küzdeni, elfeledve mindent, ami szörnyű és nyomasztó volt előző életemben”.¹⁰⁶ A fiatalembert továbbra is 1956-os élményei foglalkoztatják, úgy érzi, hogy ezeket prózában inkább képes kifejezni, mint versben – osztja meg legbensőbb gondolatait is Mesterével.¹⁰⁷ Lovász a később küldött versekben – lektori jelentésében – feltárja Pék talán legfőbb problémáját, azt, hogy a mindenáron eredeti megoldásra való törekvés céljából „konkrét és elvont képeket hangulati és logikai indokoltság nélkül egymás mellé állít... a szövegezésnél a szavak szövevényébe bonyolóódik”.¹⁰⁸ A Mester jó érzékkel és előrelátással fedezi fel Pék költészetének a későbbiekben is érvényesülő, majd kiteljesedő jellegzetességeit: gyötrelmekkel teli vívódásait, csonka ifjúságára gyógyírt kereső magatartását, a múlt hálójából való szabadulás törekvését, bonyolult képszerkesztési technikáját, nehezen felfejthető nyelvezetét.

Lovász a Jelenkor szerkesztősége mellett működő irodalmi lektorátus tagjaként nem csak Alföldy Jenő és Pék Pál, hanem a folyóiratnál kéziratokkal jelentkező alkotók egész sorának munkáit értékelte az 1950-es évek végén, az 1960-as évek elején. (Jóllehet szédülése miatt orvosai ekkor nem csak a rendszeres munkavégzéstől óvták, hanem az olvasástól is.) Ezekben és a szerzőknek írt leveleiben a mennyiséggel szemben a minőséget képviselte, azt ajánlotta a fiataloknak, hogy a legszigorúbb mértékkel válogassanak saját műveik közül.¹⁰⁹ Nem csak a jó, a közlésre ajánlható, hanem a rossz versekkel is foglalkozott, mert az volt a törekvése, hogy „a lap fórumától a fiatalok ne csak kritikát, hanem egy kis jószívű útbaigazítást is kapjanak”.¹¹⁰ Így – többek között – Antalffy István (Kecskemét), Áts László (Nagykanizsa), Belyei László, Bencze József (Budapest), Békési Gyula, Bernáth Elvira (Budapest), Bojár Iván (Pécs), Bösz Jenő (Budapest), Buda Ferenc (Debrecen), Büky László (Nagykanizsa), Csávás Lajos, Csontos István (Pécs), Gallai Károly (Dunaföldvár), Gáspár Károly (Pécs), Gömöri Ferenc, Hatvani Dániel (Szekszárd), Hegyi Attila (Pécs), Horgas Béla, Hunyadi István, Kemény Erzsébet, Kerekes András (Budapest), Keszthelyi Rezső (Budapest), Kingl Ernő, Kópiás Sándor (Makó), Kovách Ágnes (Pécs), Krecsmári László (Hosszúpályi), Lelkes József (Budapest), Miskolci Kiss Károly (Miskolc)¹¹¹, Papp Antal János (Pécs), Péntek Ágnes (Pécs), Szapudi András (Budapest), Szilágyi Ferenc (Budapest), Takács László (Nagykanizsa) és mások verseiről, prózáiról (több szerző esetében több alkalommal is) mondott, írt véleményt.¹¹² Néhányat közülük, a legígéretesebbnek tartottakat meghívja a lakására is, személyes találkozási lehetőséget biztosít számukra. Mindössze egyetlen esetben javasolta valamennyi beküldött vers közlését a főszerkesztőnek, Tüskés Tibornak: Pálos Rozita Bakonyszombathelyen élő költőnőét, annak alapján, hogy „a megszokottól nagyon is eltérő látásmóddal szemlélődik s éppen ezért meglepő új színeket és képeket tud mutatni... Verseinek anyagát valamilyen különleges esztétikum, romantikus szépségelem szövi át, s uralkodó motívum nála az önfeláldozásra hajló

105 Lovász Pál 1962. április 25-i levele Pék Pálnak (másolat) – a Lovász család tulajdona

106 Pék Pál 1962. március 26-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

107 Pék Pál 1962. augusztus 6-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

108 Lovász Pál 1962. szeptember 25-i lektori jelentése Pék Pál verseiről – a Lovász család tulajdona

109 Krecsmári Lászlónak, akinek néhány versét közölte is a Jelenkor, a következőket írta: „inkább 30-40 verset mutass be a tervezetben, mintsem nagyobb számú, kevésbé sikerült poémát. (Pilinszky János és Nemes Nagy Ágnes első kötetében 20-25 vers jelent meg és országos visszhangot keltett annak idején mindkét füzet. Quasimodo 1959-ben Nobel-díjat kapott, pedig mindössze 100-120 verse látott napvilágot)”. – Lovász Pál 1960. december 7-i levele Krecsmári Lászlónak (másolat) – a Lovász család tulajdona

110 Lovász Pál 1961. január 25-i levele Tüskés Tibornak (másolat) – a Lovász család tulajdona

111 Lovász Pál 1961. április 30-i lektori jelentésében felhívta a Jelenkor szerkesztőségének figyelmét arra, hogy nevezett az Élet és Irodalom, mint plagizátort leleplezte (1961. február 17-i és február 24-i, valamint március 3-i számában), ezért küldeményét feltétlenül selejtezzék ki, nehogy valamelyik verse esetleg a közlendők közé kerüljön.

112 Lovász Pálnak a családi hagyatékban található lektori jelentései értékes és maradandó értékeléseket tartalmaznak a pályakezdő fiatalok első kísérleteiről, melyek közül néhány eljutott a Jelenkorban történő megjelenésig. Nevezettek pályarajzának megírásához elengedhetetlen adalékot nyújtanak Lovász Pál ezekben olvasható észrevételei. Közülük több fiatal szerzővel – így Büky Lászlóval, Takács Lászlóval – Lovász több levelet is váltott, melyek megtalálhatók a családi hagyatékban, továbbá a BMMI TO Lovász hagyatékában.

női lélek emberszeretete”.¹¹³ Ugyanakkor többeknél csak egy vagy néhány vers közlését javasolta, így Antalfy István, Bernáth Elvira, Buda Ferenc, Büky László, Gallai Károly, Hatvani Dániel, Hunyadi István, Krecsmári László, Takács László esetében.

Galambosi László *Lengő fényhidak* címmel lektorálásra beküldött önálló kötetét is értékeli. Felismeri benne a szerző költészetének – később kiteljesedő – jellemző vonásait: bőséggel áradó képeit, valóságos belső látomásokat kifejező képsorait, szerelmi verseinek himnuszos hangját, közéleti verseinek, társadalmi élményeinek átéltségét, költői képzelőerjét, nyelvi leleményeit, miközben egyidejűleg rámutat arra is, hogy „a szép szavak, bizarr hasonlatok áradása” vagy a „színek áradása” időnként elnyomja, háttérbe szorítja, a költői mondandót, a mondanivaló tartalmi elemeit.¹¹⁴

Lovász Pál tehát nem csak véleményt mondott a hozzá forduló fiataloknak írásaikról, hanem kiváló lényeglátó képességével rámutatott verseik főbb formai, tartalmi, prozódiai problémáira is, továbbá hasznosítható tanácsokkal látta el őket. Verstani és verselméleti fejtegetések mellett – leveleiben – emberszeretetre, tanulásra (egyetemre, főiskolára történő jelentkezésre, volt, akit az ott maradásra), hivatástudatra, az önismeret fontosságára nevelte őket. És ami talán a legfontosabb – átmenetileg olykor megromló egészségi állapota ellenére is –, mindig nyitott és befogadó volt emberi és művészi problémáik iránt, őszinte a véleményalkotásban, amelyek együttes eredményeként a kölcsönös bizalmon és megbecsülésen alapuló kapcsolat alakult ki közöttük.

Az 1956-os forradalom utáni évek terhes világában, bonyolult viszonyai közepette, a társadalmi és magánéleti problémákkal küzdő, helyét kereső nemzedék tagjai számára fontos érték volt ez a ritkán tapasztalt, őszinte beszéd, a megértő szó, a féltő gond által kísért szigorú kritika, a bátorítás, nehezen induló útjuk, ellentmondásosan kibontakozó alkotói pályájuk egyengetése. Lovász ezt nyújtotta számukra. A két fiatallal, Alföldy Jenővel és Pék Pállal és a többiekkel a hatvanas években kibontakozott kapcsolata ennek is bizonyítéka, amely jól érzékelteti: egyszerre volt ez alapos szakmai, kollegiális alkotótársi és mély emberi kapcsolat. Ahogyan Alföldy Jenő írta: „szeretetteljes útmutatásai számomra nem csak a poétikai szempontokra vonatkoznak, hanem mindig a humánus mércéjét is adták”.¹¹⁵ Hasonlóképpen emlékezett rá hosszú évekkel később, az 1959-től küzdelmes életútját Lovász bátorításával sikerrel megjáró, az igényeséget, a szigorú önértékelést tőle tanuló, az ezek alapján „egykönyvesnek” maradó kiváló költő, Takács László is, aki a következőképpen fogalmazott: „Régi leveleidet olvasgatom, nem tudom eldönteni, apai barátomnak vagy humanista mesteremnek véljelek-e, azt hiszem mindkettőnek egyszerre!”¹¹⁶ Tanítvány mesterének ennél aligha mondhat többet.

113 Lovász Pál 1959. október 15-i lektori jelentése Pálos Rozita verseiről – a Lovász család tulajdona

114 Lovász Pál 1961. április 14-i lektori jelentése Galambosi László *Lengő fényhidak* című kéziratgyűjteményéről – a Lovász család tulajdona. Lovász a 89 versből 77-t javasolt közlésre. Ezzel a címmel végül is Galambosi Lászlónak Makay Idával és Bertók Lászlóval közös kötete jelent meg 1964-ben.

115 Alföldy Jenő 1965. október 15-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

116 Takács László 1972. augusztus 17-i levele Lovász Pálnak – a Lovász család tulajdona

Tóth Csaba: Gyönyörű képességünk a rend
(I. Ars Pannonica)